BORBÉLY ANNA[1] INTERJÚJA KONTRA MIKLÓSSAL[2]

[1]HUN–REN Nyelvtudományi Kutatóközpont
[2]Károli Gáspár Református Egyetem

anaborbely58@gmail.com
https://orcid.org/0000-0003-4090-0516

kontram@gmail.com
https://orcid.org/0000-0001-9588-9575

A nyelvésznek nem kell távol tartania magát az alkalmazásoktól, a kutatási eredmények társadalmi hasznosításától

Kontra Miklós nyelvész – az MTA doktora, az MTA Nyelvtudományi Intézetének tudományos osztályvezetője (1985–2010), a Szegedi Tudományegyetem Angol–Amerikai Intézetének nyugalmazott professzora, a Károli Gáspár Református Egyetem professzor emeritusa – 75. születésnapjának köszöntésére készült az alábbi interjú. Fél évszázados pályafutása során Kontra Miklóssal már több alkalommal készült interjú. Kiemeljük itt a 2004-ben készült interjút, amely néhány kiegészítéssel 2017-ben a Fórum Társadalomtudományi Szemlében is olvasható (Molnár, 2004/2017). A Molnár Miklós által készített interjú apropója és célja volt, hogy Kontra Miklós személyes pályáján, tudományos munkásságán keresztül próbálja megválaszolni a mindig aktuális kérdést, „mit ér az ember, ha kutató, és még ennél is továbbmenve, mit ér az ember, ha magyar kutató?”. Az interjú olyan ismereteket gyűjt egybe, amelyek – hogy csak a legfontosabbakat említsük – rávilágítanak a nyelv, a magyar nyelv szociolingvisztikai aspektusaira; a nyelvészet összetettségére és sokszínűségére; a nyelvészek közötti kommunikációs lehetőségek kiaknázatlanságára; a kutatói hálózatok, együttműködések hasznosságára; az interdiszciplinaritás elkerülhetetlen voltára; a kutatási projektek finanszírozására; a társadalmi változások hatására a nyelvészeti kutatásokra és az akadémiai szférára.

A 2025-ben készült alábbi születésnapi interjú különlegességét az adja, hogy kérdéseit maga Kontra Miklós és szerkesztőtársa, Bakró-Nagy Marianne fogalmazta meg az 1991-ben megjelent *A nyelvészetről – egyes szám, első személyben* című kötet előkészítésekor. E könyv célja volt „a hazai nyelvtudomány bármely intézményétől, bizottságától, társaságától független” módon, a magyar nyelvészet történetében fontos szerepet játszó kollégák önvallomásait egybegyűjteni, így járulva hozzá „a nyelvtudomány történetének megírásához” (Sz. Bakró-Nagy–Kontra szerk., 1991). A magyar nyelvtudomány története iránt érdeklődők 2009-ben kézbe vehették a könyv folytatását, a második kötetet, újabb jeles nyelvészek önvallomásainak gyűjteményét (Kontra–Bakró-Nagy szerk., 2009). Mindkét kötetben a felkért nyelvészek ugyanazokra az írásban eljuttatott kérdésekre válaszoltak, és a tőlük kapott szövegek tartalmi

változtatás nélkül lettek közölve. Ebből következően egyfajta „kontinuitás és tartalmi koherencia” megteremtése vezérelt engem is, amikor Kontra Miklóst arra kértem, hogy életének e jelentős évében válaszolja meg ugyanezeket a kérdéseket. Nem változtattam a kérdések magázó stílusán sem. Kontra Miklós megválaszolta a kérdéseket, amit nagy örömmel nyugtáztam. De még ezek közreadása előtt fontosnak tartok néhány szubjektíven objektív információt közreadni.

Kontra Miklóst, az akkor már jelentős kutatói tapasztalatokkal rendelkező nyelvészt 1985-ben Herman József, az MTA Nyelvtudományi Intézetének igazgatója azzal a feladattal bízta meg, hogy egy olyan osztályt vezessen, amelynek a kutatási területe teljesen hiányzott a magyar nyelvészetből, és ez a szociolingvisztika. Ugyanezen év októberétől Kontra Miklós elkezdte megtervezni, előkészíteni, megszervezni a magyar szociolingvisztikai kutatások csúcsteljesítményét, a Budapesti Szociolingvisztikai Interjút (BUSZI-t), letéve ezzel a magyar szociolingvisztika alapkövét. A William Labov[1] által kidolgozott elméleti és módszertani keret, a magyar nyelvészeti kutatások eredményei szolgáltak a kutatás alapjául. Számos nyelvészkolléga bevonásával a kutatás előkészítése két évet vett igénybe, majd kezdetét vette a nyelvi adatgyűjtés. Két szakaszában összesen 250 Budapesten élő beszélővel készült 1–2 órás szociolingvisztikai interjú. 1987-ben és 1988-ban vették fel az első 50 interjút: 10 egyetemistával, 10 tanárral, 10 gyári munkással, 10 bolti eladóval és 10 szakmunkástanulóval. A próbainterjúkat követően ez a korpusz a „BUSZI-2” elnevezést kapta, és ennek lejegyzése, kódolása, elemzése, néhány éve egy tanulmánykötettel zárult (vö. Kontra–Borbély szerk., 2021). Az 50 interjú felvétele utáni két évben Budapesten további 200 szociolingvisztikai interjúra került sor, mely a városra reprezentatív volt az életkor, a nem és az iskolázottság szempontjából. Az 50 interjú hanganyaga és lejegyzett változata, valamint a további 200 interjú hanganyaga az ELTE Nyelvtudományi Kutatóközpont[2] archívumában nyelvészek számára további kutatás céljából rendelkezésre áll. Miért tartottam fontosnak kiemelni Kontra Miklós jelentős kutatásvezetői munkái – a South Bend-i magyar–angol kétnyelvűség, a Magyar Nemzeti Szociolingvisztikai Vizsgálat (MNSZV), A magyar nyelv a Kárpát-medencében a XX. század végén, a Nyelvi emberi jogok, az Edukációs nyelvészet – közül a

[1] Kontra Miklós (2018: 4) a Labov munkásságáról szóló átfogó tanulmányában Labov (1966) doktori disszertációjával kapcsolatban így fogalmaz: „ma már jól látszik, hogy a nyelvészeti irányultságú kvantitatív kutatásoknak, vagy ahogy ma nevezzük: a nyelvi variabilitás és változás kutatásának alapművévé vált”. Susan Gal (2016: 454) pedig kiemeli: „Labov határozottan lépett fel a korszakot erőteljesen meghatározó nézetek, mint az elemzések előfeltételének tételezett nyelvi homogenitás vagy a szinkrón és diakrón struktúrák tanulmányozásának különválasztása és a nyelven kívüli tényezők figyelmen kívül hagyása ellen. »Híressé vált érvelése szerint a fonológiai heterogenitás rendezett; a szisztematikusság nem bármely idealizált nyelvi rendszerben, nem is az egyes beszélők intuícióiban, hanem a társadalmilag strukturált beszélőközösség beszédében található. A cél a folyamatok, nem pedig társadalmilag dekontextualizált egységek, fonémakészlet, hanem sokkal inkább egy-egy változó megvalósításaiban a beszélői alternáció azonosítása; a cél nem is a grammatikalitási ítéletek, hanem a beszélői variánsok használatának feltárása az ellenőrzött interjúkban. Ennek a megközelítésnek a kiterjesztése mindenki projektjévé vált«” (lásd Borbély–Bartha, 2021: 110–111).

[2] Az egykori MTA Nyelvtudományi Intézetet 2025 nyara óta így hívják.

BUSZI-t? Mert olyan páratlan magyar szociolingvisztikai kutatás, amelynek eredményeire építeni lehet, további kutatások kiindulását biztosítva, továbbá segítségével a magyar nyelvészeti tanszékeken – Magyarországon, a határainkon túl és bárhol a világban – lépésről lépésre, jól adatolva meg lehet tanulni/tanítani, hogy hogyan kell egy kutatást elvégezni az elméleti és módszertani keret megtervezésétől, a terepmunka, az adatrögzítés és az adatok feldolgozásán át a kutatás megismételhetőségének biztosításáig. Az 50 BUSZI interjú lejegyzését és első ellenőrzését[3] még hatan végeztük, de az interjúk második ellenőrzését Bartha Csillával 2006-ban és 2007-ben már csak ketten fejeztük be[4] (lásd Borbély–Bartha, 2021, 2023). Az interjúk többszöri meghallgatása és tanulmányozása motiválta a fenti kijelentésemet, miszerint a BUSZI a szociolingvisztikai kutatások magyar csúcsteljesítménye. Ezek után lássuk „a magyar nyelvészet történetében fontos szerepet játszó" Kontra Miklós önvallomását!

1) Mitől nyelvész a nyelvész? Vannak-e olyan egyéniségjegyek, amelyek a nyelvészt jellemzik?

Nem tudom, vannak-e olyan emberi tulajdonságok, amik a nyelvészeket, csak a nyelvészeket jellemzik. Valószínűleg nincsenek. Persze ha valahol tanszékvezető vagy kutatási csoportvezető lennék, s válogatnom kéne a jelentkezők között, akkor előnyt élveznének azok, akik több nyelvet tudnak, ismernek jól; akiknek van némi zenei hallása (ami nagyon jól jön, ha például intonációs elemzéseket kell végezni); s azok is, akik ugyanazt a valamit több szempontból is képesek elfogulatlanul megvizsgálni.

2) Ön hogyan vált nyelvésszé? Nyelvésszé válásában volt-e valakinek, valaminek döntő hatása?

Véletlenül lettem nyelvész. Orosz tagozatos voltam, de heti 3 órában angolt is tanultunk, s csak 15-en voltunk egy órán, az ország akkor legjobb gimnáziumában, a budapesti Fazekasban. De én a Testnevelési Főiskolára akartam jelentkezni, mert a Ferencvárosban kézilabdáztam, 1968-ban megnyertük az Országos Ifjúsági Kupát is, szóval a TF-re akartam menni. Csakhát hamar kiderült, hogy a felvételi tárgyak egyikéből, a tornából a 2-es szintet se tudom teljesíteni, szóval a TF reménytelen. Átnéztem a jegyeimet, s 10 pontot csak oroszból és angolból tudtam vinni az egyetemi fölvételire, szóval orosz–angol szakra jelentkeztem, Szegedre. Éppen nem vettek föl, a vonal alatti első voltam a 17 és fél pontommal. De szerencsémre ez a pontszám akkor igen jónak számított Debrecenben, így aztán Debrecenben lettem orosz–angol szakos gólya 1969-ben, egy évvel Országh László nyugdíjba vonulása után. A mienk volt az Országh tanszék első Országh utáni évfolyama.

[3] A munkálatok 2002. december 19-én fejeződtek be.

[4] Ezúton is hálásan köszönöm Kontra Miklós osztályvezetőmnek, hogy irányításával az MTA Nyelvtudományi Intézet Élőnyelvi osztályán közel két évtizedig (1992–2010) tanulhattam és dolgozhattam, valamint ezt követően is részt vehettem e páratlan projekt munkálataiban.

Most visszatekintve, nagyon szerettem az angol nyelvészeti tárgyakat, Csapó József és Korponay Béla óráit. Persze az orosz tanszéken is jártunk Papp Ferenc speckolljára is, majd hallgattuk előadásait, s amikor 1981-ben Amerika után visszakerültem Debrecenbe, Papp Ferenc sokat segített abban, hogy az amerikai magyarokkal készített interjúimat számítógéppel rögzíthessem, kódolhassam, majd elemezhessem. Fontos volt az is, hogy 1974-től négy éven át a szegedi József Attila Tudományegyetem Angol Tanszékén voltam tanársegéd, s mivel akkor az egy csikó tanszék volt, hamarosan én tarthattam az angol leíró nyelvtani előadást és szemináriumokat.

Látszólag jól indultam, s ebben sokat segített nyelvész keresztapám, Fabricius Kovács Ferenc is, nomeg Országh László és Balázs János, akiknél a bölcsészdoktorimat készítettem, ezt 1978-ban védtem meg, és 1981-ben meg is jelent (NytudÉrt. 109.).

Szóval látszólag jól indultam, de mégse. 1978 szeptemberétől az amerikai Indiana Egyetem bloomingtoni campusán lettem magyar lektor, s rögtön elkezdtem járni nyelvészeti órákra. John Goldsmith, Dan Dinnsen, Fred Householder, Linda Schwartz, Bob Port, Allen Grimshaw, Albert Valdman, Alo Raun és Décsy Gyula óráin tájékozódtam arról, milyen a nyelvészet Amerikában. Három lektori évem alatt a Magyarországon szerzett nyelvészeti horizontom nagyon kitágult, s ennek a mai napig sok hasznát látom.

Bloomingtonban elolvastam Lotz Jánosnak a debreceni nyelvészkongresszuson elmondott előadását is (Lotz, 1967), ebben felrótta azt is, hogy a norvégokkal, a lengyelekkel, finnekkel és másokkal ellentétben senki soha nem vizsgálta meg az amerikai magyarok kétnyelvűségét. Belevágtam a South Bend-i magyarok kutatásába, és 1981 nyarán kb. 120 órányi magyar és angol beszédet tartalmazó kazettákkal jöttem haza. Ezek lejegyzése, kódolása és elemzése 1986-ra készült el, a könyv 1990-ben jelent meg (Kontra 1990). Közben bejáratos voltam már az MTA Nyelvtudományi Intézetébe, és 1985-ben Herman József meghívására az Intézet munkatársa lettem. Az volt a feladatom, hogy indítsak szociolingvisztikai kutatásokat.

3) Mely intézményekben talált kedvező körülményeket nyelvészeti kutatásaihoz?

Erre csak az akkori MTA Nyelvtudományi Intézetét említhetem. Az egyetemeken (JATE, KLTE, de az ELTE se lehetett különb) főleg tanítanunk kellett akkoriban is, a kutatás szinte luxus volt. A Nyelvtudományi Intézetben kutatás volt a dolgunk, és csak az. Persze ha valaki emellett tartott néhány órát egy egyetemen, az rendben volt. Az Intézetben a magyar körülmények között ideális kutatási feltételek voltak: jó könyvtár, jó kapcsolatok külföldi nyelvészekkel, inspiráló kollégák stb.

4) Hogyan alakultak ki, s hogyan változtak nyelvészeti nézetei?

Nyelvészeti nézeteim valójában Amerikában alakultak ki az 1978 és 81 közötti három évben, de persze tovább formálódtak például akkor, amikor 1985-ben egy egész éven át, minden éjszaka együtt dolgoztunk különböző munkákon a SZTAKI-ban Kálmán Lászlóval, Kornai Andrással és Füredi Mihállyal. És formálódtak akkor is, amikor belefogtam Pléh Csabával, Terestyéni Tamással, Angelusz Róberttel és Tardos Róberttel a Magyar Nemzeti Szociolingvisztikai Vizsgálatba (MNSZV) 1988-ban (lásd Kontra szerk., 2003), s ezzel párhuzamosan elkezdtük a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú (BUSZI) terepmunkáját, lejegyzését és kódolását majd elemzését (lásd Kontra–Borbély szerk., 2021).

Ez a kérdés ugyan azt kérdezi, hogyan változtak nyelvészeti nézeteim, de megemlítem, hogy volt, illetve van, ami semmit se változott. Nevezetesen amikor az amerikai magyar kétnyelvűséget kutattam, megtanultam, hogy a kétnyelvű ember is normális ember és normális nyelvhasználó, de nem olyan, mint az egynyelvű. Ennek a tapasztalatomnak, „tudásomnak" akkor vettem nagy hasznát, amikor belevágtunk a 2-3 millió két- vagy többnyelvű Kárpát-medencei magyar nyelvészeti vizsgálatába, amiből aztán megjelent *A magyar nyelv a Kárpát-medencében a XX. század végén* című sorozat hat kötete.

1992-ben Fulbright kutatói ösztöndíjat nyertem az Indiana Egyetemre, egykori munkahelyemre, és ősszel előadást tartottam Ann Arborban az NWAV (New Ways of Analyzing Variation) konferencián, a variációs szociolingvisztika legfontosabb éves rendezvényén. Ez aztán meg is jelent a *Language Variation and Change*-ben (Kontra, 1993). Ekkorra beszippantott a labovi szociolingvisztika, és ez ma is tart, bő 30 évvel később is.

5) A nagy egyéniségek milyen szerepet játszottak pályáján, a tudományterület alakításában?

Fontosnak tartom, hogy többé-kevésbé filoszok is lettünk, s ebben óriási szerencsém volt akkor, amikor Országh Lászlótól tanulhattam a filológiát 1974 és 1984, halálának éve között. Persze Országhtól a szótárírás egy-két fogását is megtanulhattam, aminek nagy hasznát vettem akkor is, amikor az amerikai magyar gyerekeknek szóló szótárat (Biro et al., 1989) készítettük, s amikor befejeztem és megszerkesztettem Vázsonyi Endre amerikai magyar szótárát (Vázsonyi–Kontra, 1995).

Magyarországon az előtt, hogy Herman József engem meghívott az Intézetbe 1985-ben, gyakorlatilag nem létezett szociolingvisztikai kutatás. Hermannak óriási érdeme, hogy megteremtette a személyi és anyagi feltételeit két nagyszabású, a mai napig, tehát 40 év óta páratlan magyar kutatásnak, az MNSZV-nek és a BUSZI-nak (lásd Kontra, 2025/megjelenés alatt).

Hogy milyen szerepet játszottak a nagy egyéniségek a variációnista szociolingvisztika alakításában, azt magyarul is el lehet olvasni például Sándor

Klára munkáiban (2014, 2016), és az én Labovról szóló írásomban (Kontra, 2018). A legfontosabb egyéniségekről, pl. U. Weinreich, Labov, Ferguson, Hymes, Fishman, Trudgill, Chambers, Gal, a két Milroy, aztán az ő tanítványaikról, pl. Baugh, Rickford, Eckert, Kerswill, Cheshire, aztán a többiekről, így Wolfram, Preston, Muysken, Gregersen, van Hout vagy Cornips, ma már könyvtárnyi irodalom szól, s nem csak angolul.

Az én pályámon nagyon fontos szerepe volt még Tove Skutnabb-Kangasnak és Robert Phillipsonnak is. 1996 tavaszán velük és az ausztráliai Michael Clyne-nal szerveztünk egy nagy nemzetközi tiltakozást a szlovák államnyelvtörvény ellen. A következő év októberében Budapesten az Open Society Institute jóvoltából nemzetközi nyelvi jogi konferenciát szerveztem nyelvészeknek, jogászoknak és NGO-knak. Ebből kötet is született (Kontra et al. eds., 1999), amit aztán 2014-ben kínaiul is kiadtak. Tove, Robert és Michael hosszantartó segítsége és barátsága nélkül a magyarok nyelvi jogi küzdelmei sokkal szakszerűtlenebbek és láthatatlanabbak lennének.

6) Milyen irányzatok hatottak, hatnak a magyar nyelvészetre?

A válaszomat Papp Ferenc (1991: 197–198) erre a kérdésre adott válaszával kezdem. Ő egyrészt azt írta, hogy „Sajnos semmilyen [irányzat nem hatott a magyar nyelvészetre], mondjuk H. Paul óta.” Pár sorral lejjebb kicsit enyhített ezen: „nyelvészetünkben mintha amerikai hatás észlelhető lenne mégis, de ez a hatás egy szobányi, lehet-e ezt hatásnak nevezni?” (Itt a Nyelvtudományi Intézet Szentháromság utcai épületének 13-as szobájára utalt, ahol a *Strukturális magyar nyelvtan* köteteit író generatív nyelvészek dolgoztak.)

Az észt-amerikai Alo Raun, aki igen jól ismerte a magyar nyelvészeket és nyelvészetet is, 1992-ben egy interjúban azt mondta nekem, hogy

> *általában a magyarok érdeklődnek, igyekeznek lépést tartani a külfölddel. Ebből a szempontból a magyarok sokkal jobbak, mint például a finnek voltak. Amikor ’58-ban Finnországban voltam, a fonéma szakszó ott még nem volt használatban. […] Most egészen más a helyzet, a finneknél a legmodernebb irányzatok is jól vannak képviselve.* (Kontra – Raun, 1991: 195)

Fontosnak tartom még felidézni Hetzron Róbert diagnózisát: „Magyarországon nem része az emberi jogoknak az eltérő nyelvészeti vélemény” (Hetzron, 1991). Ez nagyon nagy problémánk – ma is, 2025-ben is, tehát 34 évvel Hetzron látlelete után is. Magyarország kis ország, szerintem a magyar nyelvészetnek sokfélének kéne lennie, mert ártalmas, ha egy irányzat egyeduralomra tör, pláne ha ebben sikeres is. Ártalmas az, amikor valaki, akinek hatalmában áll, elkezdi akadályozni, hogy egy PhD konferencián egy diák előadjon, mondván, hogy a témája nem nyelvészeti téma, hanem nyelvpedagógiai, tehát pedagógiai. Az is ártalmas, amikor a szűkös anyagi források elosztásakor valaki kijelenti, hogy kétségtelenül fontosnak tartja ugyan az alkalmazott nyelvészeti folyóiratokat és könyveket, de annak belátására ösztökéli kollégáit, hogy az elméleti nyelvészeti kiadványok

mindennél fontosabbak. Igen nagyon kártékony az is, ha egy adott évben mondjuk hatan nyernek egy-egy kutatási pályázatot, de közülük négyen ugyanabba a „nyelvészeti istállóba" tartoznak, s a többi pályázó pályázatát „a források szűkössége miatt sajnos nem támogathatják".

Két évtizeddel Hetzron után Cseresnyési (2013: 15–18) részletesen bemutatta, hogyan marginalizálják Magyarországon az alkalmazott nyelvészeket, s hogyan manipulálják magát az *alkalmazott nyelvészet* terminust is. Idézem Cseresnyési konklúzióját:

> *[…] a magyar tudomány hierarchikus és központilag vezérelt szerkezetében élő kutatók stigmatizációja jelentőségében jóval nagyobb, mint az amerikai nyelvtudomány világában, ahol a tágasabb térben minden tudományos iskolának megvannak a maga fogyasztói, hősei, konferenciái és pozíciói, így a paradigmák harca helyett ott megvalósulhatott a békés egymás mellett élés politikája.*

Talán az eddigiekből is látszik, hogy ma mi az, ami *nem* hat a magyar nyelvészetre. Nagy és igen kártékony mai nyelvtudományunkban a sznobizmus (ennek igazolására lásd Kontra, 2019: 65–68). Hiányzik az az ethosz, amit Trudgill az edinburghi egyetem Lyons vezette nyelvészeti tanszékén tapasztalt a 60-as évek második felében, nevezetesen hogy nem preferáltak egy irányzatot a többi kárára. Lyons azt ambicionálta, hogy a tanárok és a diákok a nyelvészet minden fő ágában tájékozottak legyenek.[5] És nincs nálunk különösebb becsülete azoknak a nyelvészeknek sem, akik expressis verbis kijelentik, mint például Labov (1997)[6] és Clyne (2007), hogy nem tesznek különbséget nyelvészet és alkalmazott nyelvészet között, mert a nyelvészetet sok más diszciplínával részleges átfedésben levőnek tekintik, és a nyelvésznek nem kell távol tartania magát az alkalmazásoktól, a kutatási eredmények társadalmi hasznosításától.

A 21. századi nemzetközi nyelvészetnek az a fontos vonása, hogy a nyelvészek igyekeznek segíteni a különféle társadalmi problémák enyhítését, reménybeli leküzdését (ilyenek pl. a lingvicizmus, a nyelvi esélyegyenlőség, az oktatási diszkrimináció, az orvos–beteg kommunikáció, nyelv és igazságszolgáltatás stb.), nos, ennek a hatása a magyar nyelvészetben nemigen látszik még ma sem. Ha ebben a tekintetben nem változik meg a magyar nyelvészet, akkor egyre periférikusabbá, egyre provinciálisabbá fog válni.

---

[5] "So yes, he was very interested in Chomsky, but the great thing about John Lyons was that he always thought it was important, in fact he stated this many times, that the linguistics department in Edinburgh was school-neutral. He wanted his students and his staff to be interested in all different aspects of linguistics and all different linguistic theories." (Kontra & Trudgill, 2000: 19).

[6] "This year the renewed controversy about African American English surfaced in the 'Ebonics' Controversy. When all the furor died down, it became clear that the African American community of Oakland has finally decided, as a whole, that it is time to stop blaming children for the failure of the schools, and time to improve our methods of teaching reading by using our knowledge of the language that children actually speak. After thirty years of effort, there is now a distinct possibility that the knowledge we have gained can be put to work, and here at Penn we are once again putting our shoulders to the wheel."

Irodalom

Biro, R. G., Kontra Miklós & Radnai T. Zsófia (1989). *Hungarian Picture Dictionary for Young Americans.* Bilingual edition. Budapest: Tankönyvkiadó.

Borbély Anna & Bartha Csilla (2021). Interjúzás, lejegyzés és kódolás a BUSZI-2-ben. In Kontra Miklós & Borbély Anna (szerk.), *Tanulmányok a budapesti beszédről a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú alapján*. Budapest: Gondolat Kiadó 108–142.

Borbély Anna & Bartha Csilla (2023). Beszélők és kutatók: résztvevői szerepek a Budapesti Szociolingvisztikai Interjúban. In Tolcsvai Nagy Gábor, Laczkó Krisztina & Tátrai, Szilárd (szerk.), *Nyelv, kultúra és tudomány: Köszöntő könyv a Magyar Nyelvőr alapításának 150. évfordulójára*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, ELTE BTK, ELTE Eötvös Kiadó. 47−64.

Sz. Bakró-Nagy Marianne & Kontra Miklós (szerk.). (1991). *A nyelvészetről – egyes szám, első személyben*. Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete.

Clyne, M. (2007). Are we making a difference? On the social responsibility and impact of the linguist/applied linguist in Australia. *Australian Review of Applied Linguistics*, *30/1,* 3.1–3.14. doi: 10/2104/aral0703.

Cseresnyési László (2013). Szabályok és véletlenek. In Kontra Miklós, Németh Miklós & Sinkovics Balázs (szerk.), *Elmélet és empíria a szociolingvisztikában*. Budapest: Gondolat Kiadó. 13–33.

Gal, Susan 2016. Labov in anthropology. *Journal of Sociolinguistics 20,* 453–463.

Hetzron R. (1991). Magyarországon nem része az emberi jogoknak az eltérő nyelvészeti vélemény. In Sz. Bakró-Nagy Marianne & Kontra Miklós (szerk.), *A nyelvészetről – egyes szám, első személyben*. Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete. 63–74.

Kontra Miklós (1981). *A nyelvek közötti kölcsönzés néhány kérdéséről, különös tekintettel „elangolosodó" orvosi nyelvünkre*. (Nyelvtudományi Értekezések 109. szám) Budapest: Akadémiai Kiadó.

Kontra Miklós (1990). *Fejezetek a South Bend-i magyar nyelvhasználatból*. (Linguistica, Series A, 5.) Budapest: a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete.

Kontra, Miklós (1993). The messy phonology of Hungarians in South Bend: A contribution to the study of near-mergers. *Language Variation and Change, 5,* 225–23l.

Kontra Miklós (2018). A 90 éves William Labov, a társadalmilag reális nyelvészet megalkotója. *Magyar Nyelv, 114*, 1–22. Letöltés: https://real.mtak.hu/80466/

Kontra Miklós (2019). *Felelős nyelvészet*. Budapest: Gondolat Kiadó.

Kontra Miklós (2025/megjelenés alatt). Herman József nélkül megszületett volna a magyar szociolingvisztika? *Nyelvtudományi Közlemények*.

Kontra Miklós & Raun, A. (1991). „Az emberi lét alapvető problémái nem nyelviek": Beszélgetés Alo Raun professzorral. *Nyelvtudományi Közlemények, 92*, 187–197.

Kontra Miklós & Bakró-Nagy Marianne (szerk.). (2009). *A nyelvészetről – egyes szám, első személyben II.* Szeged: Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar. Letöltés: https://real-eod.mtak.hu/5044/1/nyelveszetrol_000899495.pdf

Kontra, Miklós, Phillipson R., Skutnabb-Kangas, T. & Várady, Tibor (eds.). (1999). *Language: A Right and a Resource. Approaching Linguistic Human Rights.* Budapest: Central European University Press. [Kínai kiadása 2014., ISBN 978-7-5135-5295-0]

Kontra, Miklós & Trudgill, P. (2000). If women are being discriminated against, you don't say "You should become a man". An interview with Peter Trudgill on sociolinguistics and Standard English conducted by Kontra Miklós. *novELTy* [A Journal of English Language Teaching and Cultural Studies in Hungary], *7/2,* 17–30.

Kontra Miklós (szerk.). (2003). *Nyelv és társadalom a rendszerváltáskori Magyarországon*. Budapest: Osiris Kiadó.

Kontra Miklós & Borbély Anna (szerk.). (2021). *Tanulmányok a budapesti beszédről a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú alapján.* Budapest: Gondolat Kiadó.

Labov, W. (1966). *The social stratification of English in New York City*. Washington, DC.: Center for Applied Linguistics.

Labov, W. (1997). How I got into linguistics, and what I got out of it. Letöltés: https://www.ling.upenn.edu/~wlabov/HowIgot.html

Lotz János (1967). Magyar nyelvészeti kutatások az Amerikai Egyesült Államokban. In Imre Samu & Szathmári István (szerk.), *A magyar nyelv története és rendszere: a debreceni nyelvészkongresszus előadásai*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 32–37.

Molnár Miklós (2004/2017). Mit ér az ember, ha kutató? Interjú Kontra Miklóssal, a nyelvtudomány kandidátusával, tudományos főmunkatárssal. Budapest, 2004. december 31. [Az interjút Molnár Miklós készítette] *Fórum Társadalomtudományi Szemle, 2,* 135–150. Letöltés: https://forumszemle.eu/2017/06/23/mit-er-az-ember-ha-kutato/

Papp Ferenc (1991). Éljen a változás! In Sz. Bakró-Nagy Marianne & Kontra Miklós (szerk.), *A nyelvészetről – egyes szám, első személyben*. Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete. 197–198.

Sándor Klára (2014). *Határtalan nyelv*. Bicske: SZAK Kiadó.

Sándor Klára (2016). Új hullám a nyelvészetben. *BUKSZ,* 44–52.

Vázsonyi Endre & Kontra Miklós (1995). *Túl a Kecegárdán: Calumet-vidéki amerikai magyar szótár.* Budapest: Teleki László Alapítvány.